

אסטרטגיה לקידום קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם

תוכן המסמך

[השותפות לקיימות אזורית: רקע, ערוצי פעולה מרכזיים וצוותי עבודה](#)

[קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם – הסבר](#)

[מסגרת התהליך והצוות המלווה](#)

[ציפיות מרכזיות מהתהליך האסטרטגי ומתוצריו](#)

[לימוד מצב קיים - מידע נדרש](#)

[נספח א' – רשימת חברי הצוות](#)

חלק ראשון. השותפות לקיימות אזורית. רקע ודברי הסבר. עיקרי התהליך.

השותפות לקיימות אזורית: רקע, ערוצי פעולה מרכזיים וצוותי עבודה

השותפות לקיימות אזורית, היא יוזמה חדשה הפועלת לקידום התנהלות על פי עקרונות הקיימות באזור הסובב את בקעת הנדיב. עיקרה הוא יצירת שותפות אזורית שתביא בתוך שנים ספורות לשינוי משמעותי במרחב האנושי והפיזי באזור. השותפות מאגדת שישה שותפים: שלוש מועצות מקומיות: זכרון יעקב, בנימינה-גבעת עדה וג'סר אל-זרקא, שתי מועצות אזוריות: חוף הכרמל ואלונה, וכן רמת הנדיב. האתגר המרכזי של השותפות הינו מציאת האיזון בין תהליכי הפיתוח והשינויים הדמוגרפיים במרחב לבין הרצון לשמור על הצביון הכפרי, הנוף והתרבות החקלאיים וערכי הטבע.

השותפות מקדמת ארבעה ערוצי פעולה מרכזיים

1. גיבוש תכנית אסטרטגית כוללת לביסוס הקיימות במרחב, מתוך דיאלוג עם בעלי עניין, שהמנהיגות המקומית מחויבת ליישומה.
2. הגברת הטמעתם של עקרונות ומדדי קיימות בשיקולי קבלת ההחלטות של בעלי עניין מרכזיים במרחב, באמצעות העלאת המודעות לקיימות ומעורבות קהילתית.
3. יצירת מידע וידע יישומי והפצתו כבסיס לנקיטת פעולות ולניהול מרחב מקיים אפקטיבי.
4. הנעת פרויקטים במרחב, התומכים הלכה למעשה בקיומו של מרחב מקיים.

בחודשים האחרונים התקיימו מספר מפגשים של ראשי המועצות לקידום השותפות וכן שני מפגשים גדולים של בעלי עניין מרכזיים מהאזור (להלן הפרום המוביל), במטרה ללמוד את נושאי הקיימות השונים ולבחור נושאים מרכזיים לקידום.

שלושה נושאים נבחרו על ידי הפרום המוביל לקידום במסגרת השותפות: כלכלה מקומית/אזורית מקיימת; קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם; עידוד תחבורה מקיימת.

במסגרת זו, הוקם צוות עבודה בנושא קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם, שמטרתו לגבש אסטרטגיה כוללת וכיווני פעולה בנושא. הצוות התכנס לראשונה ברמת הנדיב ביום שלישי ה- 29/12 וכלל משתתפים מכל האזור לרבות נציגי הוועדות החקלאיות, חקלאים, ממלאי תפקידים ברשויות, נציגים של משרד החקלאות ורט"ג, ארגוני חברה אזרחית, מומחים מקצועיים ועוד (לרשימה מלאה של המשתתפים ראו [נספח א'](#)). לצפייה במצגת על השותפות לקיימות אזורית מצגת הסבר - השותפות לקיימות אזורית.

קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם . דברי הסבר.

השטחים הפתוחים בישראל מציגים פסיפס המורכב משטחים חקלאים, שמורות טבע, יערות נטועים ושטחי אימון צבאיים. כל אחד משימושי קרקע אלו מתנהל כיחידה עצמאית, ובמקביל, מתקיימים ביניהם יחסי גומלין. בנוסף, מתקיימים יחסי גומלין בין השטחים הפתוחים לבין השטחים הבנויים המיושבים. תפישת הקיום המשותף גורסת כי ניתן לנהל את כל שימושי הקרקע תוך הבנה והתחשבות ומבלי שקיום של אחד יבוא על חשבון האחר. זכות החקלאי להתפרנס מחלקתו, זכות התושב לאוויר ולמים נקיים וזכות הטבע לבתי גידול בריאים יכולות לדור בכפיפה אחת.

מסגרת התהליך והצוות המקצועי המלווה

מטרת התהליך היא ליצור עד קיץ 2015 אסטרטגיה בנושא קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם. צפויים להתקיים 4-5 מפגשים של הצוות שיתמקדו בנושאים הבאים: מפגש ראשון - הגדרת ראשונית של הסוגיות בהן יעסוק הצוות, והמידע הנדרש // מפגש שני - לימוד מצב קיים // מפגש שלישי - בניית חזון משותף // מפגש רביעי - הגדרת מטרות ויעדים // מפגש חמישי - סיכום המסמך האסטרטגי. את הצוות מלווה צוות מקצועי הכוללת את: **מנהלת השותפות** - נעמי אפל, **אסטרטגיה והנעת דיאלוג בעלי עניין** - "מודוס": אמיתי הר לב, מאיה ברעם ונגה שני, **יועץ קיימות** - אביעד שר שלום, **יועצים מקצועיים** - פרופ' אבי פרובולוצקי ודר' יגיל אוסם, **רכזת תאום** - הילה רוה.

ציפיות מרכזיות מהתהליך האסטרטגי ומתוצריו

ציפיות חברי הצוות מתהליך העבודה

- שיהיה מכבד ושלא "נדרוך אחד על השני".
- שתהיה התייחסות לג'סר אל-זרקא.
- שהחקלאים יבינו שיש כאן תושבים שלא נולדו להורים חקלאים ומאידך שהתושבים יבינו שיש כאן לא מעט אנשים שמתפרנסים מחקלאות.
- שיהיה קונצנזוס לגבי הקיום המשותף של טבע, חקלאות ואדם.
- שיהווה בסיס ליצירה של פעולה מעורבת ומשתפת שבונה לעצמה אתוס משותף.
- שיעודד יצירה של תהליכים נוספים באזור.
- שתהיה הלימה בין התהליך לבין תהליכי תכנון קיימים (ובכלל זאת תכניות המתאר של זיכרון יעקב ובנימינה-גבעת עדה).
- שיווצר דיאלוג כן המתחשב באינטרסים השונים של המשתתפים.
- שיהיה שיתוף פעולה והדדיות בין חברי הצוות.
- שיתאחו הפצעים הקיימים בין טבע, חקלאות ואדם.
- שהבסיס לתהליך יהיה חשיבה מקצועית ועניינית.
- שתהיה הקשבה וניסיון אמיתי להבין את מגוון נקודות המבט, מתוכה ייווצר מכנה משותף ויקודמו דברים ברמה האזורית.
- שיתנהל שיח מכבד בין המשתתפים.
- שיהיה תהליך אופטימי.
- שהתהליך יתנהל על פי מיפוי של ניהול הסיכונים באזור ולא רק על פי תחושות.

ציפיות חברי הצוות מתוצרי התהליך

- ליצור אסטרטגיה בנושא שתופץ גם למקומות אחרים בארץ (במידה והיא תצליח...).
- ליצור כלים לפיתוח תיירות חקלאית.
- שתכניות המתאר יאפשרו פעילות נלווית לפעילות החקלאים.
- ליצור כלים לחיזוק החקלאים.
- שיהיה שיקום של נחלים במרחב.
- לחדש את השפה המשותפת שייחדה בעבר את המרקם האנושי המיוחד, שמאפיין את האזור.
- להעלות את המודעות לנושאי הקיימות בקרב אנשי מפתח באזור.
- לקדם 2-4 פרויקטים שיהוו מודל להמשך התהליך.
- שאחד התוצרים יהיה שהרשות המקומית תמוצב בתור חולייה משמעותית בחיבור בין חקלאות טבע ואדם.
- שיקודם פרויקט של חקלאות תומכת סביבה.

נציגי בעלי עניין מפרטים את הסוגיות השונות

מפגש צוות אסטרטגי ראשון

חלק שני. לימוד וניתוח מצב קיים

סוגיות מרכזיות

הנושא של קיום משותף של טבע, חקלאות ואדם הינו מורכב ומכיל בתוכו מגוון סוגיות. צוות המומחים המלווה את התהליך: פרופ' אבי פרובולוצקי וד"ר יגיל אסם, גיבשו מספר סוגיות מרכזיות אשר הוצגו לצוות במפגש הראשון שהתקיים ברמת הנדיב ביום ד', ה-23 לדצמבר 2015, בסופו גובשה תפיסה מוסכמת לגבי הסוגיות המרכזיות, בהן צריכה לעסוק האסטרטגיה שתגובש בהמשך התהליך. **הסוגיות הן:**

- קיום החקלאות – הבטחת קיום החקלאות במרחב
- שמירת טבע
- ממשק (מערכות היחסים) חקלאות – טבע / חקלאות – סביבה
- ממשק חקלאות – תושבים (השפעות הדידות, אמון ומידע)
- ממשק תושבים – טבע
- יצירת קהילה
- פיתוח חקלאי כלכלי
- חינוך לחקלאות וערכי טבע וסביבה

בעלי עניין בוחרים את הסוגיות המרכזיות

מפגש צוות אסטרטגי שני

פיתוח סוגיות המשנה

במהלך החודשים ינואר עד מרץ 2016 נערכו מספר מפגשים של צוות המומחים, המלווה את התהליך. במפגשים אלו פותחה הבנה מהן סוגיות המשנה בהן צריכה האסטרטגיה של קיום משותף לעסוק. בחודשים פברואר-מרץ 2016 נערכו מפגשים ממוקדים עם נציגי תושבים, חקלאים וארגוני סביבה בהן נערך עיבוד נוסף של הסוגיות. בתום התהליך גובשה רשימה סופית של סוגיות מרכזיות סוגיות משנה כפי שמפורט להלן:

סוגיה מרכזית	סוגיות משנה
קיום (עתידי) החקלאות	פלטפורמות שיווק (פיזיות ואינטרנטיות) ומיתוג תוצרת מקומית ומערך מסחר לחקלאות
	קיום דור המשך לחקלאות
	תיאום, יצירת הסכמות, שת"פ ומו"פ משותף בין חקלאים
	מערך ידע תומך בממשק חקלאי סביבתי
ממשק בין חקלאות לתושבים	אמון / ראיית האחר
	הנגשת מידע
	ריסוסים
	פסולת חקלאית, גזם, פגרי חיות, פלסטיק ועודפי פרי
	כניסה לשטחים מעובדים (היעדר גבולות ברורים)
	שילוב תושבים בפעילות חקלאית
	החקלאות כרכיב בנוף
	תיירות חקלאית / כפרית
	חופש תנועה של חיות וצומח
	נזקים לחקלאות הנגרמים על ידי הטבע
משק בין חקלאות לטבע	ממשק שטחים לא מעובדים (שולי שדות, תעלות ניקוז, שולי נחל ודרכים) בשטח החקלאי (האבקה, הדברה וכולי)
	שילוב רעייה בשטחים טבעיים
	שיטות גידול משמרות קרקע ומקטינות נגר וזליגת חומרים
	שירותי מערכת
	פסולת: הישוב כגורם מזהם, כמקור מזון לחיות בר
ממשק בין טבע לאדם	תיירות

תעדוף סוגיות משנה

במהלך מפגש הצוות השני שנערך ברמת הנדיב בתאריך ה- 10 למרץ 2016, נערך דיאלוג בקבוצות הטרוגניות לתעדוף הסוגיות המרכזיות.

בתום המפגש הושגה הסכמה כי **הסוגיות המרכזיות** (בהן צריך למקד את עיקר המאמץ) הן כדלקמן:

1. **מערכת היחסים בין הגורמים השונים** (בניית אמון, הנגשת מידע, כבוד הדדי, ראיית האחר, אפשרות להידברות וליצירת שיתופי פעולה).
2. **איך לנהל חקלאות באופן מקיים, מקצועי, סביבתי וכלכלי.**

כמו כן הושגה הסכמה כי **בעיות המשנה** בהן על הצוות לעסוק הן כדלקמן:

1. ריסוסים (עלה כנושא חשוב בכל 5 הקבוצות)
 2. פסולת (עלה כנושא חשוב ב- 3 קבוצות)
 3. נזקי בעלי חיים לחקלאות ומעברים אקולוגיים (עלה כנושא חשוב ב- 2 קבוצות)
 4. חיזוק אפשרויות פרנסה משלימות לחקלאים (עלה כנושא חשוב ב- 2 קבוצות)
- בנוסף צוינו הנושאים הבאים:
1. גניבות מחקלאים
 2. שיטות גידול משמרות נחל
 3. שיקום נחל תנינים

לימוד מצב קיים – מידע נדרש

במפגש הצוות הראשון נערכה חשיבה לגבי המידע הנדרש ללימוד לתפיסתם של חברי הצוות:

- מידע בנושא ההדברה המתבצעת באזור.
- קומפילציה של תכניות מתאר והיתרים.
- מיפוי של משאבי טבע (מאגר ידע של משאבי טבע).
- מגוון ביולוגי ומינים נדירים.
- מיפוי של גידולים חקלאיים (המיפוי קיים אך לא נגיש לציבור).
- מיפוי פסולת חקלאית.
- מיפוי משאבים ומפגעים.
- מיפוי איכותני: מה הערך שרואים התושבים בחקלאות באזור? מה חשוב להם לשמר?
- מיפוי שטחי הגינון בישובים השונים.

המשך גיבוש מידע לגבי מצב קיים

בפגישת צוות המומחים שהתקיימה ביום ב', ה-10 למרץ 2016 הוחלט ללקט מידע במספר תחומים מרכזיים. מודל העבודה שנבחר לצורך כך הוא: הקמת צוות מתוך בעלי העניין ומינוי חוקר חיצוני. (זאת למעט הנושאים האחרונים המסומנים באפור). לגבי כניסה לשטחים מעובדים ייאלצו מידע רק באמצעות צוות משותף. לגבי ממשק שטחים לא מעובדים בשטח החקלאי יערך רק מחקר חיצוני.

נושאים עבורם יוקם צוות משותף לבעלי עניין	נושאים ללימוד עלי די חוקר חיצוני מלווה
ריסוסים	ריסוסים
פסולת (היישוב כמקור מזון לחיות בר, פסולת חקלאית: גזם, פסולת חקלאית: גזם, עודפי פרי, פסדים, פסולת מישובים)	פסולת (היישוב כמקור מזון לחיות בר, פסולת חקלאית: גזם, עודפי פרי, פסדים, פסולת מישובים)
קידום פלטפורמות שיווק ומיתוג	קידום פלטפורמות שיווק ומיתוג (מיקוד בהיצע וביקוש)
נזקי טבע לחקלאות	נזקי טבע לחקלאות
כניסה לשטחים מעובדים	ממשק שטחים לא מעובדים בשטח החקלאי (שולי שדות, תעלות ניקוז, שולי נחל ודרכים)

נספח א' – רשימת חברי הצוות

שם	תפקיד
אבי גולדשטיין	חקלאי, בנימינה
אבי שוורצברג	יו"ר ועדה חקלאית ותיירות חקלאית מועצה אזורית אלונה
אביטל עצמון	מתכנתת סביבה
אורי מורן	אקו הידרולוג
אורי שיינס	התנועה הירוקה
איל טפרברג	מנהל העמותה לשימור גבעת עדה
אלברט קמינר	מנהל פארק הטבע ברמת הנדיב
אשר גרף	יו"ר הוועדה החקלאית זכרון יעקב
בן רוזנברג	אקולוג רשות הטבע והגנים מרחב כרמל
ברוך אורן	תושב פעיל, גבעת עדה.
ברוריה מידן	תושבת פעילה ממעגן מיכאל, חברה בפורום שנות טובה עם ג'סר אל-זרקא.
דבי לרר	מקדמת תהליכי תכנון בחריש
הדס בשן	מנהלת תחום מרחבים ביוספריים קק"ל
הוגו יאן טראגו	מנכ"ל רמת הנדיב
הילה אטיאס אלמגור	רפרנטית בנימינה-גבעת עדה, דוברת המועצה
זרי ג'רמי	יו"ר עמותת כחול וירוק
חנוך אילסר	מנכ"ל האגודה לאקולוגיה ומדעי הסביבה
טליה מבור	מנהלת מחלקת איכות סביבה ורפרנטית לשותפות, מועצת זכרון יעקב
יחיעם אלטשולר	יו"ר הוועדה החקלאית, בנימינה גבעת עדה.
יעל גלעד	אדריכלית
יעל לביא אפרת	רכזת שמירת טבע מחוז חיפה. החברה להגנת הטבע
ישראל קרניאל	יו"ר הוועד החקלאי, זכרון יעקב
ליאלי בר און	מחקר
ליאת הדר	מנהלת תחום מחקר ברמת הנדיב
מיכל אולשינקה	מנהלת היחידה הסביבתית מנשה, רפרנטית של מועצת אלונה בשותפות.
מירי ארנסון-קרחי	תושבת עמיקם. פעילה מאוד בהתארגנות תושבים
מנדי שפיגלר	מהנדס וועדה מרחבית שומרון
מנחם ברגב	חקלאי. יו"ר תחום מערך הזבוב, בנימינה-גבעת עדה
מנשקה פולק	רכז הוועדה החקלאית
נדב הדר	מהנדס המועצה, זכרון יעקב
עופר מנדלסון	לומד לדוקטורט על חקלאות בת קיימא ומרכז את פרויקט הזבוב
עמוס וויל	מזכיר הוועדה החקלאית, בנימינה-גבעת עדה

השותפות לקיימות אזורית
الشراكة للإستدامة الاقليمية
The Partnership for Regional Sustainability

עמוס יורן	הגן הסולארי
עמנואל קופשטיין	חקלאי נחלת ז'בוטינסקי, בנימינה-גבעת עדה
ענת לב ארי	תושבת
צפריר גרניט	סגן מנהלת האגף לאגרו-אקולוגיה, משרד החקלאות
רועי רבין	מנהל מחלקת סביבה ורפרנט לשותפות, מועצת בנימינה-גבעת עדה
רחלי שוורץ-צחור	צוות פארק הטבע, רמת הנדיב
רמי קליר	תושב גבעת עדה
שרה אייל	מנהלת מחוז מרכז משרד החקלאות

